

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Διδαγμένο κείμενο

Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια (Β3, 1-2/Β6, 1-4)

Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων σῶφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρεῖος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἡχθαίπως εὐθύς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἢ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν.

Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. Ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὔ ἂν ἦ ἀρετὴ, αὐτό τε εὔ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὔ ἀποδίδωσιν, οἷον ἢ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῆ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῆ εὔ ὀρῶμεν. Ὅμοίως ἢ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μεῖναι τοὺς πολεμίους. Εἰ δὲ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη ἂν ἢ ἕξις ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὔ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ... ὧδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τίς ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:
«Περὶ ἡδονᾶς γὰρ ... τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει.»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Ποια είναι η σχέση ηθικής αρετής και ηδονής-λύπης και πώς την εξηγεί ο Αριστοτέλης στο κείμενο που σας δίνεται;

Μονάδες 15

B2. Ξεις, ἀρετή, ἔργον: α) να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων (μονάδες 9) και β) να εξηγήσετε τη μεταξύ τους σχέση με βάση το κείμενο που σας δίνεται (μονάδες 6).

Μονάδες 15

B3. Ποια ήταν η σχέση του Αριστοτέλη με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία και πώς αυτή εξηγείται;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

σχεδόν, αχάριστος, ασήμαντος, ενδεής, πρόφαση, διαμονή, άρτιος, τελεσίδικος, δημαγωγός, καταδρομικό.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Θουκυδίδου Ιστοριῶν VII, 61

Ἄνδρες στρατιῶται Ἀθηναίων τε καὶ τῶν ἄλλων
ξυμμάχων, ὁ μὲν ἄγων ὁ μέλλων ὁμοίως κοινὸς
ἅπασιν ἔσται περὶ τε σωτηρίας καὶ πατρίδος
ἐκάστοις οὐχ ἦσσον ἢ τοῖς πολεμίοις· ἦν γὰρ
κρατήσωμεν νῦν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν
ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν. ἀθυμεῖν
δὲ οὐ χρή οὐδὲ πάσχειν ὅπερ οἱ ἀπειρότατοι τῶν
ἀνθρώπων, οἳ τοῖς πρώτοις ἀγῶσι σφαλέντες
ἔπειτα διὰ παντὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ φόβου ὁμοίαν
ταῖς ξυμφοραῖς ἔχουσιν. ἀλλ' ὅσοι τε Ἀθηναίων
πάρεστε, πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειροι ὄντες, καὶ

ὄσοι τῶν ξυμμάχων, ξυστρατευόμενοι αἰεὶ, μνήσθητε τῶν ἐν τοῖς πολέμοις παραλόγων.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

ἀγὼν : την αιτιατική πληθυντικού

ναυσίν : την κλητική ενικού

ὄπερ : τη δοτική πληθυντικού στο θηλυκό γένος

πρώτοις : τον ίδιο τύπο στον συγκριτικό βαθμό

σφαλέντες: τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος

κρατήσωμεν: το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα στην ίδια φωνή

ἐπιδεῖν: το απαρέμφατο του ενεστώτα στην ίδια φωνή

πάσχειν: το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα

ἔχουσιν: το α' ενικό πρόσωπο της ευκτικής του αορίστου β' στην ίδια φωνή

μνήσθητε: το γ' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ίδιου χρόνου.

Μονάδες 10

Γ3α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

στρατιῶται, τῷ, ἀθυμεῖν, τῶν ἀνθρώπων, ταῖς ξυμφοραῖς, τῶν παραλόγων (μονάδες 6).

Γ3β. «ἦν κρατήσωμεν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν»: να μεταφέρετε το παραπάνω χωρίο στον πλάγιο λόγο (και με τους δύο τρόπους) εξαρτώντας το από τη φράση «Ὁ Νικίας εἶπεν» (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Γιατί η ηθική αρετή σχετίζεται με την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια· γιατί εξαιτίας της ευχαρίστησης κάνουμε τα μικρής αξίας (τιποτένια) πράγματα, ενώ εξαιτίας της δυσαρέσκειας μένουμε μακριά (απέχουμε) από τα ωραία πράγματα. Γι' αυτό πρέπει να έχουμε πάρει από την πιο μικρή ηλικία εκείνη την αγωγή, όπως λέει ο Πλάτων, που θα μας κάνει να νιώθουμε ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα μ' αυτά που πρέπει· γιατί αυτή είναι η ορθή (σωστή) παιδεία.

Πρέπει, όμως, να μην το πούμε μόνο έτσι, ότι, δηλαδή, (η αρετή) είναι έξη (συνήθεια), αλλά και τι λογής έξη. Πρέπει, λοιπόν, να πούμε ότι κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην πιο καλή κατάστασή του και το βοηθά να εκτελέσει με το σωστό τρόπο το έργο του, όπως, για παράδειγμα, η αρετή του ματιού κάνει και το μάτι αξιόλογο και το έργο του· διότι με την αρετή του ματιού βλέπουμε καλά. Ομοίως και η αρετή του αλόγου κάνει το άλογο και αξιόλογο και ικανό στο να τρέξει και στο να συγκρατήσει τον αναβάτη και στο να αντιμετωπίσει τους εχθρούς. Αν, λοιπόν, αυτό συμβαίνει έτσι με όλα τα πράγματα, τότε και η αρετή του ανθρώπου θα μπορούσε να είναι η έξη (συνήθεια), από την οποία γίνεται ο καλός άνθρωπος και από την οποία θα εκτελέσει σωστά το έργο του.

B1. Η άποψη του Αριστοτέλη για τη σχέση ηθικής αρετής και ηδονής-λύπης εντοπίζεται κυρίως στη φράση «*Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετή.*»

Η φράση αυτή εμφανίζεται ως συμπέρασμα των δύο παραδειγμάτων που διατύπωσε πρωτίτερα σχετικά με τις σωματικές ηδονές και την

ανδρεία. Σε αυτά αναφέρθηκε στην «ηδονή», δηλαδή στη χαρά και στην ευχαρίστηση που προκαλούν οι πράξεις της αρετής και στη λύπη, που προκαλούν -οι αντίθετες προς την αρετή- πράξεις ακολασίας. Όταν ο άνθρωπος έχει διαμορφώσει τις έξεις, δηλαδή τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του, δοκιμάζει κατά την εκτέλεση μιας πράξης ένα ευχάριστο ή δυσάρεστο συναίσθημα κι αυτό είναι το κριτήριο που δείχνει ότι πράγματι έχουν διαμορφωθεί τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του. Όταν, λοιπόν, κάνουμε ενάρετες πράξεις και χάρη σε αυτές αισθανόμαστε ευχαρίστηση, αυτό σημαίνει ότι η αρετή αποτελεί μόνιμο χαρακτηριστικό μας. Από την άλλη, η λύπη που αισθανόμαστε, όταν πράττουμε ενάρετα, αποδεικνύει ότι δεν έχουμε κάνει κτήμα μας την αρετή και δεν είμαστε ακόμη ενάρετοι.

Το πρώτο παράδειγμα σχετίζεται με τις σωματικές ηδονές «ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος ... ἀκόλαστος». Αν κανείς μένει εγκρατής απέχοντας από τις σωματικές ηδονές και αυτή η συμπεριφορά, του προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα, τότε η αποχή του αυτή συνιστά μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και είναι σώφρων. Αντίθετα, αν δυσανασχετεί για την αποχή από τις ηδονές, τότε θεωρείται ακόλαστος. Επομένως, η σωφροσύνη δεν πρέπει να απαιτεί συνεχώς εσωτερικό αγώνα· στον πραγματικά σώφρονα άνθρωπο η αρετή γίνεται πηγή ευχαρίστησης και χαράς. Και αλλού στο ίδιο έργο ο Αριστοτέλης τονίζει ότι *αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις εἰσὶν ἡδεῖαι*.

Το δεύτερο παράδειγμα σχετίζεται με τις ανδρείες πράξεις «καὶ ὁ μὲν ὑπομένων ... δειλός». Αν κάποιος υπομένει τους κινδύνους της μάχης ή όσα έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και αυτή την αντιμετώπιση τη συνοδεύει ένα ευχάριστο -ή τουλάχιστον όχι δυσάρεστο-

συναίσθημα, αυτό σημαίνει ότι έχει διαμορφωθεί ένα μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και ο άνθρωπος αυτός είναι ανδρείος. Αντίθετα, αν κάποιος νιώθει δυσαρέσκεια με αυτή την στάση, αυτό σημαίνει ότι το να υπομένει τους κινδύνους δεν έχει γίνει ακόμη μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και θεωρείται δειλός.

Μετά την πάγια συνήθεια της παράθεσης παραδειγμάτων ο φιλόσοφος γενικεύει. Ο επαγωγικός συλλογισμός που προηγήθηκε οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ηθική αρετή έχει σχέση με τις ηδονές και τις λύπες, παρουσιάζεται δηλαδή συνυφασμένη με τα συναισθήματα και τις επιθυμίες. Δεν αρκεί, λοιπόν, να κάνει κάποιος ηθικές πράξεις για να θεωρηθεί ότι έχει κατακτήσει τις ηθικές αρετές και να αποκτήσει τον χαρακτηρισμό του σώφρονα. Οι τελευταίες πρέπει να αποτελούν πηγή ευχαρίστησης για τον άνθρωπο.

Σ' αυτό το σημείο, μάλιστα, με τη σύνδεση ηθικής και συναισθημάτων, διαφαίνονται και στοιχεία της ψυχολογίας, της οποίας ο Αριστοτέλης θεωρείται θεμελιωτής της. Η ηθική συνδέεται στενά με συναισθήματα και επιθυμίες (ενώ κάποιες θεωρίες τη σχετίζουν με το διανοητικό κυρίως μέρος του ανθρώπου). Την ίδια ιδέα, ότι δηλαδή *αί ἡδοναὶ καὶ αἱ λυπαι* επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών, τη συναντούμε και στον Πλάτωνα: *«νόμων δὲ πέρι διασκοπούμενων ἀνθρώπων ὀλίγου πᾶσά ἐστιν ἡ σκέψις πέρι τε τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐν τε πόλεσιν καὶ ἐν ἰδίοις ἔθεσιν»*. Ο Αριστοτέλης όμως συστηματοποίησε περισσότερο από τον δάσκαλό του την εξέταση των συναισθημάτων, και είδε τα συναισθήματα με λιγότερη, γενικά, αυστηρότητα από εκείνον.

Τη στενή σχέση ανάμεσα στη ηθική αρετή και τα συναισθήματα τονίζει ο Αριστοτέλης και με τη

συνέχεια του συλλογισμού του «διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα». Στο συγκεκριμένο εδάφιο χρησιμοποιεῖ αρνητικά τον ὄρο «ἡδονή», δηλαδή ως ἀμετρη ἐπιθυμία, ἀκόρεστο πόθο. Ἐκτός ἀπὸ τὴν «ἡδονή» που προκαλοῦν οἱ πράξεις τῆς ἀρετῆς, ὑπάρχει καὶ ἡ «ἡδονή» που συνοδεύει συχνά καὶ τὶς εὐτελεῖς μας πράξεις ἢ ἡ «λύπη», δηλαδή ἡ στενοχώρια καὶ ἡ δυσἀρέσκεια, που συνοδεύει, ἐπίσης, συχνά, καὶ τὶς ὁμορφες πράξεις καὶ ἐνέργειές μας.

Ἄρα οἱ ἡδονές καὶ οἱ λύπες ἐδῶ διακρίνονται σε «καλές» καὶ «κακές»: οἱ πρῶτες συντείνουν στὴ διατήρηση τῆς μεσότητος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἐνῶ οἱ δεύτερες ἔχουν τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα. Ἡ παιδεία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο ικανό νὰ διακρίνει μετὰξὺ «καλῶν» καὶ «κακῶν» ἡδονῶν καὶ νὰ ἐπιλέγει τὶς πρῶτες.

B2. «ἔξις»: Ἡ λέξη «ἔξις» προέρχεται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ρήματος «ἔχω» με τὴν προσθήκη τῆς παραγωγικῆς κατάληξης -σις που δήλωνε ἐνέργεια τοῦ υποκειμένου νὰ ἀποκτήσει κάτι. Ἡ λέξη «ἔξις» ἀρχικὰ δήλωνε τὴν «κατοχή», τὴν «ἀπόκτηση» καὶ μάλιστα τὴν ἴδια τὴν προσπάθεια γιὰ «κατοχή». Στὴ συνέχεια ὁμως ἡ λέξη χρησιμοποιήθηκε καὶ γιὰ νὰ δηλώσει τὰ μόνιμα στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἀτόμου, τὰ μόνιμα ἠθικὰ γνωρίσματα, αὐτὰ που ἀποκτοῦνται με τὴν ἐπίμονη ἀσκηση καὶ τὴν ἐπανάληψη ὁμοίων ἐνεργειῶν. Ἡ ποιότητα, λοιπόν, τῶν ἔξεων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν ἐνεργειῶν μας. Ἄρα, δὲν ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρίζουμε τὶς ἀρετές ἔξεις, ἀφοῦ αὐτές διακρίνονται σε καλές καὶ κακές, ἀλλὰ νὰ βρούμε τὸ ἰδιαίτερο ἐκεῖνο γνώρισμα, τὴν εἰδοποιό διαφορά που τὶς διαφοροποιεῖ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἔξεις.

«ἀρετή»: Ὁ Ἀριστοτέλης χρησιμοποιεῖ τὴν ἐννοια

της αρετής με την ευρύτερη σημασία της. Όταν η αρετή αποδίδεται στα πράγματα και στα ζώα δεν έχει καθαρά ηθικό περιεχόμενο, αλλά δηλώνει τη θετική ικανότητα, την ανωτερότητα, την ιδιότητα που υπάρχει σε μεγάλο βαθμό. Δηλώνει την αξία ενός πράγματος ή ενός ζώου και συνδέεται άμεσα με την τέλεια εκτέλεση του έργου του, το οποίο έχει ανατεθεί από τη φύση. Η αρετή, λοιπόν, των πραγμάτων ή των ζώων αποδίδεται ως ιδιότητα-ικανότητα που καθιστά τον φορέα της τέλειο και ικανό στην εκπλήρωση του έργου που του ανέθεσε η φύση με σωστό τρόπο.

Αφού ο Αριστοτέλης είδε πώς εφαρμόζονται τα γνωρίσματα της αρετής στα άψυχα και στα ζώα, οδηγείται τώρα συμπερασματικά και στον άνθρωπο. Γίνεται σαφές ότι στην ειδική περίπτωση του ανθρώπου η αρετή αποκτά ηθικό περιεχόμενο. **Η αρετή ειδικά στον άνθρωπο είναι η έξη που τον καθιστά αγαθό και ικανό να επιτελέσει το δικής του προαιρέσεως έργο** («Εί δὴ τοῦτ'... τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει»).

«ἔργον»: Μία από θεμελιώδεις ιδέες του Αριστοτέλη είναι και το έργο, καθετί δηλαδή που δημιουργείται από τη φύση, έχει να επιτελέσει ένα συγκεκριμένο έργο (την άλλη την ονομάζει αρχή κινήσεως, εντελέχεια, σύμφωνα με την οποία κάθε δημιούργημα της φύσης ακολουθεί μια ορισμένη διαδικασία που, αν δεν εμποδιστεί από έξω, θα ακολουθήσει μια από πριν καθορισμένη πορεία που θα το οδηγήσει στο τέλος του, στην τελείωσή - ολοκλήρωση. Βασική αντίληψη του Σταγειρίτη, λοιπόν, είναι ότι «ἡ φύσις οὐδὲν ποιεῖ μάτην», η φύση δεν δημιουργεί τίποτε μάταια. Αυτό σημαίνει ότι η «φύσις» ανέθεσε, κατά τον Αριστοτέλη, σε καθετί σ' αυτό τον κόσμο ένα «ἔργον», έναν συγκεκριμένο

προορισμό. Υπάρχει, λοιπόν «ἔργον» του οφθαλμοῦ, «ἔργον» του ἵππου, «ἔργον» του ἀνθρώπου, «ἔργον» του χεριοῦ και «ἔργον» του ποδιοῦ. Σε ἄλλο σημεῖο στα *Ἠθικὰ Νικομάχεια* ο Ἀριστοτέλης θα μιλήσει για το «ἔργον» που επιτελεῖ ο κάθε επιμέρους «τεχνίτης» (ἀθλητής, ἀγαματοποιός, κιθαριστής), παράλληλα με το «ἔργον» του ἀνθρώπου, που εἶναι «ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου». Ὄταν επιτελεστεῖ αὐτό το ἔργο, τότε το ον οδηγεῖται στο τέλος, στον τελικό στόχο, στην τελειότητα, στην επίτευξη του σκοποῦ ὑπαρξῆς του (τελεολογική ἀντίληψη).

(β) Ἡ ἔξις και το ἔργον ἀποτελοῦν βασικά στοιχεῖα του ορισμοῦ της ἐννοιας της ἀρετῆς. Πιο συγκεκριμένα, ο Ἀριστοτέλης θεωρεῖ ὅτι η **«ἔξις» εἶναι το προσεχές γένος της ἀρετῆς.** Ἐξαιτίας της ουδέτερης σημασιολογικῆς ἀπόχρωσης της ἐννοιας της ἔξεως, ο Ἀριστοτέλης ἀναφέρει πως δεν ἀρκεῖ μόνο ο προσδιορισμός του προσεχοῦς γένους της ἀρετῆς που εἶναι η ἐννοια " ἔξις " , ἀλλά θεωρεῖ ἀναγκαῖο να ἀποσαφηνίσει την εἰδοποιό διαφορά της ἀρετῆς με στόχο να ολοκληρώσει τον ορισμό της. Για τον Ἀριστοτέλη, λοιπόν, η εἰδοποιός διαφορά που κάνει μια ἔξη ἀρετή εἶναι να κάνει το ἴδιο το πράγμα που την ἔχει («αὐτό»), να βρίσκεται στην πιο τέλεια και ολοκληρωμένη μορφή του να το καθιστά τέλειο (εὔ ἔχον ἀποτελεῖ) καθώς και να το βοηθά να εκτελεῖ με σωστό τρόπο το ἔργο το οποίο του ἔχει ἀνατεθεί ἀπό τη φύση (καὶ τὸ αὐτοῦ εὔ ἀποδίδωσιν). Για να ἐπιβεβαιώσει την ἀποψή του παραθέτει τὰ παραδείγματα του ἀλόγου και του ματιοῦ.. Οι θετικῆς συνέπειες της ἀρετῆς στον χαρακτήρα και στο ἔργο ὄλων των ὄντων, που τη διαφοροποιοῦν ποιοτικά ἀπό τις ἄλλες ἔξεις, υπογραμμίζονται

με την επαναλαμβανόμενη χρήση του επιρρήματος «εὖ» και του επιθέτου «ἀγαθός». Καθοριστικό, βέβαια, ρόλο στη διαμόρφωση των ἔξεων διαδραματίζει η παιδεία.

B3. Σχολ. βιβλίο, σελ.141, Είκοσι χρόνια ἔμεινε...αν είναι να σωθεί η αλήθεια;

B4.

σχεδόν: ἀπεχόμενος, ἔχον

αχάριστος: χαίρων

ασήμαντος: σημείον

ενδεής: δεῖ

πρόφαση: φησίν

διαμονή: ὑπομένων, μεῖναι

άρτιος: ἀρετή

τελεσίδικος: ἀποτελεῖ

δημαγωγός: ἤχθαι

καταδρομικό: δραμεῖν

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Ἄνδρες στρατιῶτες και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων ο αγώνας από τη μια ο οποίος πρόκειται (να συμβεί) θα είναι παρόμοια περισσότερο κοινός για όλους (μας) ανεξαιρέτως και για τη σωτηρία και για την πατρίδα παρά για τους εχθρούς. Γιατί αν νικήσουμε τώρα με τον στόλο (θα) είναι δυνατό σε κάποιον να ξαναδεί την αγαπημένη πόλη του που υπάρχει κάπου. Δεν πρέπει από την άλλη να στενοχωριέστε ούτε να υποφέρετε, όπως ακριβώς οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους, οι οποίοι επειδή απέτυχαν στις πρώτες μάχες, έπειτα για πάντα έχουν την ελπίδα του φόβου παρόμοια για τις συμφορές. Αλλά όσοι από τους Αθηναίους παρευρίσκεσθε, επειδή ήδη είστε έμπειροι σε πολλούς πολέμους και όσοι από τους συμμάχους, επειδή πάντα εκστρατεύετε μαζί

(μας) θυμηθείτε τα παράλογα (που συμβαίνουν) στους πολέμους.

Γ2. ἀγῶνας

ναῦ

αἴσπερ

προτέρους

σφαλεῖσι

κράτει

έφορᾶν

πείσεται

σχοίην

έμνήσθησαν

Γ3α. στρατιῶται: ονοματικός ομοιόπτωτος
επιθετικός προσδιορισμός στο ἄνδρες.

τῶ: δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρ. ἔστι

ἄθυμεῖν: υποκείμενο του απροσώπου ρ. οὐ χρή
τελικό απαρέμφατο

τῶν ἀνθρώπων: ονοματικός ετερόπτωτος
προσδιορισμός γενική διαιρετική στο οἱ
ἀπειρότατοι

ταῖς ξυμφοραῖς: ονοματικός ετερόπτωτος
προσδιορισμός δοτική αντικειμενική στο ὁμοίαν

τῶν παραλόγων: αντικείμενο στο μνήσθητε

Γ3β.

Ὁ Νικίας εἶπεν ὅτι, εἰ κρατήσαιεν (-σειαν) ταῖς
ναυσίν, εἶη τῶ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν
ἐπίδεῖν.

Ὁ Νικίας εἶπεν, εἰ κρατήσαιεν (-σειαν) ταῖς
ναυσίν, εἶναι τῶ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν
πόλιν ἐπίδεῖν.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΧΑΝΙΩΤΗ Ν. - ΧΑΤΖΗΤΣΟΜΠΙΑΝΗ Μ. - ΧΟΝΔΡΟΥ Λ.